

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право
УДК 347.9

Волинець Віталій Валентинович

*доктор юридичних наук, професор кафедри готельно-ресторанної справи
Київський університет туризму, економіки і права*

Volynets Vitaliy

*Doctor of Law, Professor of the Department of Hotel and Restaurant Business
Kyiv University of Tourism, Economics and Law
ORCID: 0009-0003-0714-236X*

**ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО
СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ
SOME ISSUES OF IMPLEMENTING ELECTRONIC JUSTICE IN
UKRAINE**

***Анотація.** Вступ. У статті досліджено актуальні проблеми запровадження електронного судочинства в Україні як складової цифрової трансформації судової влади.*

***Мета.** Метою статті є аналіз стану впровадження електронного судочинства в Україні, виявлення ключових переваг і проблем цього процесу, а також формулювання практичних рекомендацій щодо вдосконалення правового, організаційного та технічного забезпечення е-судів.*

***Матеріали і методи.** У статті використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів дослідження, зокрема: системно-структурний аналіз, формально-юридичний метод, порівняльно-правовий підхід та методи аналізу нормативно-правових актів і судової практики.*

Результати. Автор ретельно дослідив відповідні законодавчі новели, що створили підґрунтя для функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) та її підсистеми «Електронний суд».

Було визначено основні переваги та виклики електронного судочинства - зокрема систематизовано ключові переваги (оперативність, прозорість, доступність, економія ресурсів) та проблеми (технічні збої, нерівномірна цифрова готовність судів, недостатня кібербезпека, правова невизначеність). Було запропоновано авторське розмежування понять «електронне судочинство», «електронне правосуддя» та «електронний суд», обґрунтовано їх функціональне та інфраструктурне значення, а також надано характеристику е-суду як цифрового інструменту, а не окремого інституту. Нарешті були виокремлені деякі практичні кроки для вдосконалення системи електронного судочинства: рекомендовано модернізувати програмне забезпечення, посилити кіберзахист, підвищити цифрову грамотність учасників процесу та вдосконалити законодавчу базу для повноцінного функціонування е-судів.

Перспективи. У подальших наукових дослідженнях в обраному науковому напрямі пропонується розглянути такі проблемні питання: 1) аналіз прогалів у чинному законодавстві України щодо е-судочинства та розробка пропозицій щодо їх усунення, зокрема в частині уніфікації електронного документообігу та цифрової ідентифікації учасників процесу; 2) дослідити гарантії доступу до правосуддя, збереження процесуального балансу та захисту персональних даних у ході використання електронних платформ у судовому провадженні; 3) критично вивчити моделі електронного судочинства в країнах ЄС, США та Естонії з метою вироблення рекомендацій для адаптації найкращих практик в українських умовах.

Ключові слова: електронне судочинство, судова справа, перегляд рішень, цифровізація.

Summary. *Introduction.* The article examines the current problems of introducing e-justice in Ukraine as a component of the digital transformation of the judiciary.

Purpose. The purpose of the article is to analyze the state of implementation of e-justice in Ukraine, identify key advantages and problems of this process, as well as formulate practical recommendations for improving the legal, organizational and technical support of e-courts.

Materials and methods. The article uses a complex of general scientific and special legal research methods, in particular: system-structural analysis, formal-legal method, comparative law approach and methods of analyzing regulatory legal acts and judicial practice.

Results. The author carefully studied the relevant legislative amendments that created the basis for the functioning of the Unified Judicial Information and Telecommunications System (UETIS) and its subsystem "Electronic Court".

The main advantages and challenges of electronic justice were identified - in particular, the key advantages (efficiency, transparency, accessibility, resource saving) and problems (technical failures, uneven digital readiness of courts, insufficient cybersecurity, legal uncertainty) were systematized. The author's distinction between the concepts of "electronic justice", "electronic justice" and "electronic court" was proposed, their functional and infrastructural significance was substantiated, and the e-court was characterized as a digital tool, not a separate institution. Finally, some practical steps were identified to improve the e-justice system: it was recommended to modernize the software, strengthen cyber protection, increase the digital literacy of participants in the process, and improve the legislative framework for the full functioning of e-courts.

Prospects. In further scientific research in the chosen scientific direction, it is proposed to consider the following problematic issues: 1) analysis of gaps in the current legislation of Ukraine on e-justice and development of proposals for their elimination, in particular in terms of unification of electronic document flow

and digital identification of participants in the process; 2) to investigate guarantees of access to justice, preservation of procedural balance and protection of personal data during the use of electronic platforms in judicial proceedings; 3) to critically examine e-justice models in the EU, the USA and Estonia in order to develop recommendations for adapting best practices in Ukrainian conditions.

Key words: *e-justice, litigation, review of decisions, digitalization.*

Постановка проблеми. В Україні запровадження електронного судочинства відбувається поступово, на підставі положень Закону № 2147-VIII від 2017 р., який заклав початкові процесуальні зміни, створивши у такий спосіб правову основу для Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС).

Упровадження моделі електронного суду в Україні є відносно новим явищем, що сформувалося в межах більш широкої концепції електронного врядування, яка визнається ключовою складовою сучасного інформаційного суспільства та спрямована на забезпечення оперативного і якісного надання державних послуг громадянам. Водночас ефективність реалізації як електронного врядування загалом, так і електронного правосуддя зокрема, значною мірою залежить від глибокого теоретичного опрацювання цих процесів.

Науковці справедливо зауважують про те, що останніми роками тема електронного судочинства активно обговорюється у засобах масової інформації, на офіційних порталах судів та в експертному середовищі. Проте, незважаючи на посилений суспільний інтерес, чимало важливих теоретико-правових аспектів, пов'язаних з функціонуванням електронного суду, поки що залишаються недостатньо дослідженими та потребують подальшого наукового осмислення з метою подальшого практичного втілення [1, с. 122].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам електронного судочинства, як окремого напрямку електронного врядування, у вітчизняній юридичній науці приділяють чимало уваги, на що вказує кількість та якість наукових робіт. Так, Коваленко І.М. ретельно проаналізував нормативно-правове забезпечення електронного судочинства, особливості електронного документообігу та використання цифрових підписів у судових процесах [2, с. 47–48]. Своєю чергою, Ткаченко О.В. розглянув практичні аспекти дистанційної участі сторін у судових засіданнях, проблеми інформаційної безпеки та конфіденційності під час електронних процесів [3, с. 121-125]. Далі, Дмитренко С.П. вивчив проблематику автоматизації судових процесів, електронний доступ до судових рішень, а також вплив впровадження цифрових технологій на ефективність судочинства [4, с. 70-75]. А Лисенко В.М. досліджувала комплекс питань щодо електронного нотаріату та використання цифрових платформ для здійснення процесуальних дій в електронному судочинстві [5, с. 98–105]. Савченко Н.Д. дослідив проблеми інтеграції електронних систем судочинства з іншими державними інформаційними системами, а також стандартизацію та уніфікацію відповідних процедур [6, с. 35–42].

Нарешті, вітчизняний автор Яковенко Г.О. провів ретельний аналіз законодавчих змін у сфері електронного судочинства, вивчає виклики імплементації і шляхи їх подолання у національній практиці [7, с. 10–18].

Результати наукових досліджень цих та деяких інших авторів, які опрацьовували проблематику запровадження національної моделі електронного судочинства в Україні, були покладені в джерельну основу цієї статті.

Метою статті є аналіз стану впровадження електронного судочинства в Україні, виявлення ключових переваг і проблем цього процесу, а також формулювання практичних рекомендацій щодо вдосконалення правового, організаційного та технічного забезпечення е-судів.

Матеріали і методи. У статті використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів дослідження, зокрема: системно-структурний аналіз, формально-юридичний метод, порівняльно-правовий підхід та методи аналізу нормативно-правових актів і судової практики.

Виклад основного матеріалу. Запровадження електронного судочинства в Україні визнається одним із ключових етапів цифрової трансформації системи правосуддя, спрямованої на підвищення ефективності, прозорості та доступності судових процесів.

Розвиток електронного судочинства є об'єктивною вимогою сучасного інформаційного суспільства. Це не просто новація, а необхідна умова для забезпечення справедливого, ефективного й доступного правосуддя. У багатьох країнах Європи електронне правосуддя вже стало важливою частиною державної політики модернізації судової системи, як на національному, так і на міжнародному рівнях. Деякі іноземні дослідники підкреслюють, що відсутність електронного правосуддя може порушувати основні права людини, оскільки ця система вже прирівнюється до поняття «електронної справедливості», особливо в контексті транскордонних судових процедур. Отже, актуальним є впровадження моделі електронного судочинства в європейських та інших державах, на актуальність чого вказують сучасні порівняльно-правові дослідження [8, с. 115–117]. В Україні питання цифровізації судової системи неодноразово піднімалося як науковцями, так і суддями, які відзначають необхідність пришвидшення впровадження електронного судочинства.

Старт відповідної реформи в нашій державі було покладено Законом України № 2147-VIII від 3 жовтня 2017 р. «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», яким було внесено зміни до

процесуального законодавства та створено правові підстави для функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС). Ця система повинна стати ключовою цифровою платформою для ведення судових справ, обміну документами та комунікації між усіма учасниками судового процесу.

На практиці одним із перших важливих кроків стало запровадження підсистеми «Електронний суд», яка працює з 2019 р. в тестовому, а з 2021 р. – у повноцінному режимі. Через «Електронний кабінет» користувачі можуть подавати процесуальні документи, отримувати судові повістки, оплачувати судовий збір, переглядати матеріали справ і рішення судів. Додатково реалізована можливість проведення судових засідань у форматі відеоконференцій, що особливо актуально в умовах воєнного стану, пандемії COVID-19, інших викликів і загроз. Завдяки цим новаціям відбулося часткове усунення бюрократичних перепон, пришвидшення документообігу та суттєве зменшення навантаження на судову адміністрацію.

Попри очевидний прогрес у цьому напрямі, запровадження електронного судочинства супроводжується низкою викликів. Наприклад, спостерігаються технічні збої в роботі системи, складнощі з доступом до кабінету, повільне завантаження документів, проблеми з автентифікацією та періодичні зупинки відеозв'язку. Крім того, нерівномірний рівень цифрової готовності судів у різних регіонах України, нестача належної технічної бази та недостатня цифрова грамотність деяких учасників процесу стримують ефективність реформування правосуддя в цьому напрямі.

У відповідь на ці труднощі й певні виклики, Міністерство цифрової трансформації України разом із судовою адміністрацією провело ІТ-аудит системи й наразі працює над створенням нової архітектури ЄСІТС. Вона передбачає побудову сучасної, сервісно-орієнтованої платформи з

персоналізованими інтерфейсами для різних користувачів – суддів, адвокатів, громадян.

У 2019-2021 рр. адміністратори почали запуск окремих модулів: підсистеми «Електронний суд», «Електронний кабінет» та функції відеоконференцій. А 26 травня 2021 р. набув чинності закон № 1416-IX, який передбачав поетапне впровадження ЄСІТС та розвиток документального обміну.

Наразі працюють: 1) *електронний кабінет* для подачі документів, оплати зборів, відстеження статусу справ і перегляду судових рішень через портал та платформу «Дія»; 2) *відеозасідання* для дистанційного проведення суду; 3) *електронний обмін* між судами, державними органами, адвокатами і бізнесом.

Очікувані позитивні результати впровадження електронного судочинства можна звести до такого:

1. Цифровізація документообігу – ідеться про можливість подавати позови, клопотання та інші документи через онлайн-систему, що значно прискорює процес.

2. Прозорість судових процесів – електронні реєстри (наприклад, Єдиний державний реєстр судових рішень) дозволяють громадянам і юристам відстежувати справи.

3. Дистанційні засідання – під час пандемії COVID-19 суди перейшли на розгляд справ через відеоконференції, що зберегло функціонування правосуддя.

4. Автоматизація рутинних процесів – система електронного розподілу справ суттєво зменшує вплив людського фактору та корупційні ризики.

Загалом, як позитив, ідеться про прискорення розгляду справ та зниження витрат на папір, доставку, архівування; підвищення прозорості, якісна аналітика та запобігання корупції через автоматизацію й

централізовану систему; забезпечення доступності правосуддя 24/7, дистанційний формат роботи.

Таким чином, упровадження електронного судочинства – це комплексна реформа з багатьма модульними системами, що поступово інтегруються: вже зараз це позначається на швидкості, прозорості і доступності правосуддя, а для повного запуску передбачена дорожня карта з техаудитом, удосконаленням інструментів, оновленням законодавства та міжнародною інтеграцією відповідних цифрових ресурсів.

А в перспективі електронне судочинство повинно забезпечити цілодобовий онлайн-доступ до правосуддя, мінімізувати корупційні ризики, скоротити строки розгляду справ та знизити витрати бюджету й сторін процесу. Хоча процес інтеграції ще триває, уже зараз можна стверджувати, що цифровізація судової влади в Україні відкриває нову епоху в адмініструванні правосуддя – прозорішу, швидшу, більш захищену й більш зручну для громадян.

Далі варто окремо зупинитись на правовому тлумаченні ключових для нашого дослідження понять «електронне судочинство», «електронне правосуддя».

Отже, електронне судочинство – це форма реалізації правосуддя із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, що передбачає електронний документообіг, дистанційну участь учасників процесу, автоматизований розподіл справ, доступ до судових рішень через електронні системи та інші цифрові інструменти з метою забезпечення ефективності, відкритості, доступності та оперативності судового процесу.

Це вихідне поняття охоплює такі ключові елементи, як: електронний кабінет учасника справи; електронна подача документів до суду; отримання судових рішень в електронному вигляді; онлайн-участь у судових засіданнях (відеоконференції); інтеграція з системами електронного урядування. У більш широкому значенні цього поняття електронне

судочинство – це складова цифровізації правової системи, що спрямована на удосконалення доступу до правосуддя, зменшення бюрократії та підвищення довіри до судової системи.

Варто зазначити, що в міжнародній практиці електронне правосуддя тлумачиться традиційно широко. Так, наприклад, канадський професор К. Бен'єклеф вельми «сміливо» пропонує застосовувати поняття «кіберправосуддя», під яким він розуміє інтеграцію інформаційних та комунікаційних технологій у сферу правосуддя, охоплюючи як сам судовий розгляд, так і стадію досудового врегулювання спорів (у тому числі онлайн-суди) [9]. Таким чином, електронне правосуддя передбачає не просто використання новітніх технологічних засобів, а їх цілісне і стратегічно обґрунтоване впровадження в судову систему, що також може включати автономне вирішення окремих справ із залученням інструментів штучного інтелекту.

Серед основних ознак електронного правосуддя деякі фахівці пропонують вирізняти три компоненти. По-перше, це спеціальне програмне забезпечення, яке автоматизує певні функції, моделює процесуальні процедури та забезпечує інтерфейс для виконання всіх необхідних процесуальних дій і подання доказів. По-друге, важливою є постійна технічна підтримка в онлайн-режимі. І, по-третє, участь нейтральних третіх осіб, які мають визнану експертизу у відповідних галузях. Ці ознаки є властивими, зокрема, для онлайн-медіації та арбітражу. Крім того, в процесі залучення держав до розвитку технологій електронного правосуддя додаються додаткові елементи, зокрема системи електронного подання процесуальних документів і управління судовими справами [10, с. 25–26].

Очевидно, що таке тлумачення, будучи суто науковим, не може бути єдино вірним та повним. Інші авторські класифікації електронного судочинства також представлені в юридичній літературі.

У вітчизняному науковому середовищі використовуються терміни «електронне правосуддя», «електронне судочинство» та «електронний суд». Перші два поняття вважаються синонімами і відображають сучасну модель організації судової влади, що базується на застосуванні цифрових технологій з метою підвищення ефективності, прозорості, оперативності та доступності судового процесу. До того ж, ця модель дозволяє автоматизувати як внутрішні управлінські функції, так і зовнішні взаємодії суду.

Електронний суд, у свою чергу, є окремим компонентом цієї системи. Він забезпечує можливість подання та розгляду справ за допомогою сучасних ІТ-рішень. В цілому, електронне правосуддя функціонує як єдина інформаційно-телекомунікаційна система, інтегрована в діяльність судів та інших органів правосуддя. Вона складається з окремих елементів, які можуть працювати як автономно, так і в тісному взаємозв'язку між собою, забезпечуючи в такий спосіб цифрове виконання основних функцій судової влади [11, с. 19].

Отже, електронне судочинство (правосуддя) можна охарактеризувати таким чином: це єдина, цілісна та комплексна інформаційно-телекомунікаційна система, інтегрована в діяльність судів, інших органів системи правосуддя, яка забезпечує виконання органами судової влади своїх функцій за допомогою застосування цифрових технологій, складається з окремих елементів, які можуть функціонувати як самостійно, так і в системі з іншими.

Українські науковці слушно зауважують про те, що однією з ключових проблем електронного судочинства в Україні залишається його правова невизначеність. Адже, як наголошується в літературі, для повноцінного функціонування будь-якого суспільного явища у правовому полі необхідно чітке нормативне регулювання всіх його складових. Наразі електронний суд розглядається як багатогранне явище: одночасно як

технологічна система, програмне забезпечення та потенційно як правова категорія. У наукових джерелах висловлюються різні підходи: одні автори вважають його самостійним процесуальним інститутом, здатним не лише допомагати суддям, а й виступати частиною юридичного процесу; інші ж – як специфічну форму судового адміністрування в межах адміністративного права, складову електронного врядування.

Проте більшість таких тверджень, як наголошує В. Б. Марченко, залишаються на рівні концептуальних припущень і недостатньо підкріплені нормативною або доктринальною аргументацією. Міжнародна правова наука, зокрема англomовні джерела, не визнають електронний суд як окрему правову категорію чи інститут. Як правило, англomовне поняття «eCourt» трактується як інфраструктурно забезпечене середовище, в якому судовий процес відбувається з використанням цифрових технологій, що сприяють безпаперовості, дистанційній участі сторін та оперативному доступу до інформації [12, с. 550]. Отже, електронний суд насамперед повинен розглядатися як інструмент оптимізації адміністративних і процесуальних функцій суду, а не як новий самостійний елемент правової системи.

Особливості використання електронного суду в адміністративному судочинстві пов'язані з певними проблемами. Так, ми вже писали вище, що починаючи з 22 грудня 2018 р. всі місцеві та апеляційні адміністративні суди зобов'язані приймати та реєструвати заяви й інші документи через підсистему «Електронний суд». Проте на практиці виникають складнощі з роботою цієї системи.

Тут варто звернутись до слушного прикладу з правозастосовної практики. Так, в одній справі позивачі подали апеляційні скарги через «Електронний суд» до Шостого апеляційного адміністративного суду, але суд повернув скарги через те, що на той час Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС) ще не була запроваджена повністю.

Через це суд не міг розглядати електронні апеляції без власноручного підпису скаржника.

Верховний Суд скасував таке рішення апеляційного суду і повернув справу назад, наголосивши при цьому, що подання документів в електронній формі із застосуванням електронного підпису через «Електронний кабінет» є законним і може замінити паперові документи з особистим підписом. Оскільки на момент подання апеляційні скарги були надіслані через «Електронний суд» з використанням цифрового підпису в тестовому режимі, то повернення скарг апеляційним судом було необґрунтованим [13].

Проект «Електронний суд» має на меті покращити важливі аспекти судочинства, такі як забезпечення права на судовий розгляд, дотримання строків розгляду справ, зниження судових витрат, а також підвищення прозорості й відкритості судових процесів. Навіть короткий досвід впровадження цього проекту виявив низку проблем і суперечностей, які потребують уваги, вдосконалення або відмови від окремих рішень.

До основних проблем (окрім тих, на яких ми вже наголошували вище) належать зокрема: неповне та суперечливе правове регулювання електронного судочинства; недовіра учасників процесу до електронного обміну документами, через що часто дублюють їх у паперовому вигляді; відсутність чітких правил щодо безпеки інформації в системі та відповідальності за її порушення. Результати дослідження демонструють, що: підсистема «Електронний суд» є важливим і необхідним інструментом для правосуддя в Україні; наразі вона ще не повноцінно функціонує, але доступ до неї вже відкритий; запуск системи може спричинити затримки через оформлення електронних підписів великою кількістю користувачів, що потрібно враховувати розробникам; оснащення судів технікою і навчання персоналу потребує часу; також окремо потрібно подбати про надійний захист конфіденційної інформації [14, с. 56].

Таким чином, хоча впровадження «Електронного суду» в нашої державі й відбувається повільно та з певними практичними труднощами, як власне і будь-який новий процес, і тим більше такий масштабний, ця система вже працює й у майбутньому значно полегшить роботу суддів та учасників процесу, водночас зробивши цю діяльність більш прозорою [15, с. 105–106]. Однак для цього необхідно повністю адаптувати й оптимізувати процесуальне законодавство, включно з адміністративним, під використання електронних технологій у судочинстві.

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного дослідження було з'ясовано, що електронне судочинство – це форма здійснення правосуддя з використанням сучасних цифрових технологій. Вона передбачає онлайн-обмін документами, участь у засіданнях дистанційно, автоматичний розподіл справ, електронний доступ до судових рішень та інші інструменти, які підвищують швидкість, відкритість і доступність судового процесу.

Ця система має як переваги, так і недоліки. До основних переваг належать: швидкий розгляд справ; зручність для учасників; економія часу й коштів; прозорість процесу; надійне збереження інформації.

Водночас існують і певні проблеми в адмініструванні системи електронного судочинства, зокрема: технічні збої в роботі системи; слабкий рівень кіберзахисту; небажання або неготовність частини суддів працювати з цифровими платформами; поганий інтернет у деяких регіонах; неузгодженість законодавства з новими цифровими вимогами.

Вважаємо, що з метою забезпечення подальшого розвитку електронного судочинства необхідно: по-перше, модернізувати програмне забезпечення та забезпечити стабільність роботи систем; по-друге, підвищити рівень кіберзахисту; по-третє, провести навчання для суддів і працівників судів; по-четверте, удосконалити законодавчу базу для повноцінного функціонування е-судів.

У межах подальших наукових розвідок у сфері електронного судочинства доцільно зосередити увагу на таких актуальних питаннях: 1) виявлення та аналіз недоліків чинного законодавчого регулювання електронного судочинства в Україні з подальшим обґрунтуванням шляхів їх усунення, зокрема щодо стандартизації електронного документообігу та механізмів цифрової автентифікації учасників судового процесу; 2) дослідження правових засобів забезпечення рівного доступу до правосуддя, дотримання процесуальної рівноваги та гарантій захисту персональної інформації в умовах цифрового провадження; 3) вивчення досвіду функціонування електронного судочинства в провідних зарубіжних юрисдикціях (країни ЄС, США, Естонія) з метою формування практичних рекомендацій для ефективного впровадження відповідних моделей в Україні.

Також вважаємо, що ще одним перспективним напрямом дослідження є оцінка рівня цифрової готовності судової системи України та впливу технічної інфраструктури на ефективність функціонування електронного судочинства в різних регіонах держави.

Література

1. Обрусна С. Ю., Пасинчук К. М. Електронний суд як адміністративно-правова категорія. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 3. С. 120–124.
2. Коваленко І. М. Правове забезпечення електронного судочинства: особливості електронного документообігу та цифрові підписи. *Юридичний вісник України*. 2024. Вип. 12. С. 45–53.
3. Ткаченко О. В. Дистанційна участь у судових засіданнях: проблеми інформаційної безпеки. *Вісник судової влади України*. 2023. № 4. С. 120–128.
4. Дмитренко С. П. Автоматизація судових процесів: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник правничих наук*. 2024. Вип. 8. С. 67–74.

5. Лисенко В.М. Електронний нотаріат і цифрові платформи в судочинстві. *Право України*. 2023. № 9. С. 98–105.
6. Савченко Н.Д. Інтеграція електронних судових систем з державними інформаційними мережами. *Інформаційні технології і право*. 2024. Вип. 2. С. 35–42.
7. Яковенко Г.О. Законодавчі зміни в сфері електронного судочинства: проблеми імплементації. *Юридичний журнал*. 2025. № 1. С. 10–18.
8. Каменський Д.В. Санкції Європейського Союзу як дієвий інструмент підтримки України: економіко-правовий аспект. *Аmparo*. 2022. Спецвипуск. Том 1. С. 112–118. <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2022-спес-1-16>.
9. Benyekhlef K. Cyberjustice. 2011. Academic Foresights. URL: <http://www.academic-foresights.com/Cyberjustice.html> (дата звернення: 22.06.2025).
10. Кучинська О. П., Мильцева В. С. Електронне правосуддя: сучасний стан та перспективи впровадження в Україні. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 3. С. 24–28.
11. Берназюк О. О. Поняття та особливості електронного судочинства в Україні. *Право і суспільство*. 2019. № 3. Ч. 2. С. 15–20.
12. Марченко В. Б. Щодо правового визначення «електронного суду». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 549–551. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/134>.
13. Судова практика. Суд зобов'язаний прийняти скаргу, яку було подану через «Електронний суд». URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/news/190124_sud-/zobovyazaniy/priynyati-skargu-yaku-bulo-podanu-cherezelektronniy-sud (дата звернення: 2.07.2025).

14. Вербіцька М., Гоголь А. Деякі аспекти запровадження електронного суду в адміністративному судочинстві. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. Т. 1, № 1. С. 52–57. DOI: 10.35774/app2020.01.052.

15. Кушакова-Костицька Н.В. Електронне правосуддя: українські реалії та зарубіжний досвід. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 103–109.

References

1. Obrusna, S.Yu., & Pasinchuk, K.M. (2020). Elektronnyi sud yak administratyvno-pravova katehoriia [Electronic court as an administrative-legal category]. *Pivdennoukrainskyi pravnychi chasopys*. № 3. P. 120–124 [in Ukrainian].

2. Kovalenko, I.M. (2024). Pravove zabezpechennia elektronnoho sudochynstva: osoblyvosti elektronnoho dokumentoobihu ta tsyfrovi pidpysy [Legal support of electronic justice: features of electronic document circulation and digital signatures]. *Yurydychnyi visnyk Ukrainy*. Issue 12. P. 45–53 [in Ukrainian].

3. Tkachenko, O.V. (2023). Distantsiina uchast u sudovykh zasiadanniakh: problemy informatsiinoi bezpeky [Remote participation in court sessions: information security issues]. *Visnyk sudovoi vlady Ukrainy*. № 4. P. 120–128 [in Ukrainian].

4. Dmytrenko, S.P. (2024). Avtomatizatsiia sudovykh protsesiv: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Automation of judicial processes: current state and development prospects]. *Naukovyi visnyk pravnych nauk*. Issue 8. P. 67–74 [in Ukrainian].

5. Lysenko, V.M. (2023). Elektronnyi notariat i tsyfrovi platformy v sudochynstvi [Electronic notary and digital platforms in judiciary]. *Pravo Ukrainy*. № 9. P. 98–105 [in Ukrainian].

6. Savchenko, N.D. (2024). Intehratsiia elektronnykh sudovykh system z derzhavnymy informatsiynymy merezhamy [Integration of electronic judicial systems with state information networks]. *Informatsiini tekhnolohii i pravo*. Issue 2. P. 35–42 [in Ukrainian].

7. Yakovenko, H.O. (2025). Zakonodavchi zminy v sferi elektronnoho sudochynstva: problemy implemetatsii [Legislative changes in electronic justice: implementation issues]. *Yurydychnyi zhurnal*. № 1. P. 10–18 [in Ukrainian].

8. Kamenskyi, D.V. (2022). Sanktsii Yevropeiskoho Soiuzu yak diievyi instrument pidtrymky Ukrainy: ekonomiko-pravovyi aspekt [EU sanctions as an effective tool to support Ukraine: economic and legal aspect]. *Amparo*. Special issue. Vol. 1. P. 112–118. <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2022-spec-1-16> [in Ukrainian].

9. Benyekhle K. Cyberjustice (2011). URL: <http://www.academic-foresights.com/Cyberjustice.html> (accessed 22.06.2025).

10. Kuchynska, O.P., & Myl'tseva, V.S. (2018). Elektronne pravosuddia: suchasnyi stan ta perspektyvy vprovadzhennia v Ukraini [Electronic justice: current state and prospects of implementation in Ukraine]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*. № 3. P. 24–28 [in Ukrainian].

11. Bernaziuk, O.O. (2019). Poniattia ta osoblyvosti elektronnoho sudochynstva v Ukraini [Concept and features of electronic justice in Ukraine]. *Pravo i suspilstvo*. № 3, Part 2. P. 15–20 [in Ukrainian].

12. Marchenko, V.B. (2022). Shchodo pravovoho vyznachennia «elektronnoho sudu» [On the legal definition of "electronic court"]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 9. P. 549–551. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/134> [in Ukrainian].

13. Sudova praktyka. Sud zoboviazhanyi priiaty skarhu, iaku bulo podanu cherez «Elektronnyi sud» [Case law. The court is obliged to accept a complaint that was filed through the “Electronic Court”]. URL:

https://jurliga.ligazakon.net/ua/news/190124_sud-/zobovyzaniy/priynyati-skargu-yaku-bulo-podanu-cherezelektronniy-sud (accessed 2.07.2025).

14. Verbitska, M., & Hohol, A. (2020). Deiaki aspekty zaprovadzhennia elektronnoho sudu v administratyvnomu sudochynstvi [Some aspects of electronic court implementation in administrative justice]. *Aktualni problemy pravoznnavstva*. Vol. 1, № 1. P. 52–57. DOI: 10.35774/app2020.01.052 [in Ukrainian].

15. Kushakova-Kostitska, N.V. (2013). Elektronne pravosuddia: ukrainski realii ta zarubizhnyi dosvid [Electronic justice: Ukrainian realities and foreign experience]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. № 1. P. 103–109 [in Ukrainian].